

Sezai Karakoç

Yılmaz DAŞCIOĞLU

Sezai Karakoç Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyat ve düşüncesinin gerçek bir dönüm noktasıdır denilse, bunda en küçük bir abartı yoktur. Nasıl ki Mehmet Âkif, karakteri ve sanatıyla, Millî Mücadele’de hissedar olduğu hâlde Cumhuriyet’in kuruluşunda kendisini dışlanmış hisseden kitlelerin hem ev sahipliği duygusunu yitirmelerini önlemiş hem de duygusal bir dayanışmanın sembolü olmuşsa ... Nasıl ki Necip Fazıl bir taraftan şiirlerindeki üstün ritim özelliği ve çarpıcı imajlarıyla Türk şairinin; öte yandan Büyük Doğu Hareketi ve dergisinde Anadolu’ya yönelen aksiyoner dinamizmiyle Anadolu insanının kendine güven duymasını sağlayan görkemli bir jest olmuşsa Sezai Karakoç, bu ikisinin pek çok özelliğini kendisinde birleştirdiği gibi, ayrıca kendisine özgü denilebilecek sentezlerle Cumhuriyet Dönemi’nin sembol adlarından birisi hâline gelmiştir.

Onu şiiriyle, düşüncesiyle ve tavrıyla hem kendisinden önceki bir çizgiyi geliştirerek sürdürürken görüyoruz hem de yeni bir başlangıcı oluşturan öncü kimliğiyle ... Bu cümleyi açmak için şiirini, düşüncesini ve tavrını tarihsel perspektifi gözden kaçırmadan ele almak gerekir.

Bilindiği gibi Sezai Karakoç, hiç değilse başlangıçta İkinci Yeni şairleriyle birlikte anılır, hatta çoklarına göre bu akımın kurucusu kabul etmekte bir kuşku yoktur. İkinci Yeni akımının ise Batılılaşma dönemi Türk şiirinin poetik değerler bakımından ulaştığı bir başarı aşaması olduğunda şüphe yoktur. Sezai Karakoç’un İkinci Yeni ile birleşen ve ayrılan yönleri bize onun şairliğinin açık bir portresini verebilir.

Öncelikle Sezai Karakoç’un şairliği ile düşünürlüğü, sanatı ile mücadelesini birbirinden ayırmak mümkün değildir. “Sanat tutumum genel dünya görüşümün bir bölümünden başka bir şey değildir.” diyen Karakoç, çağdaş diğer şairlerden farklı olarak dünyaya bakışı ile sanatını örtüştürmüş; bu bakımdan da sanatında düşüncesini, fikrî yazılarında da şair kişiliğinin duyarlılık bakış açısını birleştirmiştir.

Onun düşünce yapısını şekillendiren, içinde yaşadığımız çağa egemen olan Batı medeniyeti ile köklerini bütün semavi dinlerin ortak özünü oluşturan, insanlık tarihi boyunca farklı zaman ve yerlerde yaşanmış bulunan hakikat uygarlığı arasındaki çelişki ve çatışma oluşturur. Yani yanlış bir medeniyet olan Batı medeniyetine karşı çıkış ile hakikat medeniyetinin gerçekleşmesine çalışma onun düşünce dünyasının temelini oluşturur. Bir taraftan toplumsal olana ve çağa dönük bir çabadır bu, öte yandan Tanrı ile birey-insan arasındaki ilişkinin hakikat uygarlığı bakımından yorumlanıp kurulmasına. Karakoç, insanın yaratılış sırrı gereği bir hakikat arayışı içerisinde olduğunu düşünür. Varlık, mutlak hakikat ve nispi hakikatler dünyası olarak iki kısımdır. Mutlak hakikat kendisini nispi hakikatler dünyasına bildirir. Vahiy mutlak hakikatin kendisini anlatması, *Kur'an* ise mutlak hakikatin ebedileşmiş abidesidir. (İslam, İstanbul 1979, s. 33-36) Bu düşüncenin temel kavramı ise metafizik/fizikötesidir. Sezai Karakoç, düşüncelerini açıklarken neredeyse her konuyu metafizik ile ilişkilendirir. Sezai Karakoç'a göre hakikat uygarlığı hayat, ölüm ve ölüm sonrası kavramlarını iç içe, yan yana üç ilke olarak içeren ve temeli inanç olan uygarlığın adıdır.

Kısacası, metafizik Tanrı ve ahiret kavramlarına dayalı mutlaklık âlemdir ve asıl olan odur. Bu dünya ise o "asıl"a ayrılamaz biçimde bağlı bir ek niteliğindedir. Tanrı inancı varoluşun temelidir (*İnsanlığın Dirilişi*, 4. baskı, İstanbul 1978, s.134). Bu, varlığın görülür ve görülmez iki yönünü işaret eder ki, gelecekteki kültürde "gayba inanmak" deyişimiyle ifadesini bulur. Dolayısıyla görülür-duyulur bu âlem, gayba ve sonsuz olana bitişiktir. Karakoç, varlığın bu iki yönü arasında bir ilişki ve denge bulmak gerektiği düşüncesindedir. Fizikötesi ile hayat iç içe geçmiş durumdadır.

Böylece özetlemeye çalıştığımız metafizik kavramı Karakoç'un sanatının da temelini oluşturur. Sezai Karakoç için sanat da hem hakikat arayışının hem de medeniyet oluşumunun araçlarından birisi, hatta en önemlisidir. Ancak sanatın niteliği alelâde bir araç olmakla sınırlı değildir. O, "insanın geçimini ve üremesini sağlayan faaliyetlerin üstünde, gaye olmaya daha yakın bir mahiyet taşı[r]." (*Ruhun Dirilişi*, İstanbul 1979, s. 80) Bu yüzden sanat ile din arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Hatta ona göre sanat, metafizik heyecanlara dayanması sebebiyle dinden kaynaklanmıştır. Dinden doğan sanat zaman içerisinde bağımsızlaşarak yeni bir organizma hâline gelmiş, hatta Yunan tiyatrosu örneğinde olduğu gibi dine karşı bir gelişme göstermiştir. Nitekim Hristiyan Batı'da, sanat dinin yerini almakla yetinmemiş, giderek dini kendisinin bir aracı, bir malzemesi olarak kullanmaya yönelmiştir. Bu yüzden ikisi de özüne yabancılaşmış, soysuzlaşmıştır. Oysa "sanat ve bilim, Tanrı'ya yaklaştırdıkça kutlu olan insan faaliyetleridir. Ondan uzaklaştırdıkça (...) insanı 'aşağıların aşağısına' düşüren bir vasıta hâline gelir." (*Gündönümü*, İstanbul 1979, s. 18) Bu bakımdan birbiriyle sıkı ilişki içerisinde olan sanat ve din kurumları bir temel ilke

olarak “sanata kaynaklık eden din, dini bozmayan sanat disiplini” ile işlemelidir.

Sezai Karakoç, bütün bu görüşleriyle yalnızca kuşağı içerisinde farklı bir konuma yerleşmekle kalmaz, aynı zamanda genel olarak Türk edebiyatı içerisinde de kendine özgü bir yere sahip olur. Böylece mesela Necip Fazıl’da gördüğümüz bireysel metafizik duyarlılık bir dünya görüşü çerçevesine ulaşır, bütünlüklü bir düşünceye dönüşür. Bununla birlikte dindar-varoluşçu bir sanat akımının kurucusu görevini de yerine getirerek kendisinden sonra yetişen kuşaklar içerisinde bu çizgiyi izleyen şair ve yazarların yetişmesinde öncülük yapar.

Sezai Karakoç, tıpkı metafizik kavramında olduğu gibi gelenek kavramı ve olgusu konusunda da hem kendi şiirinin nitelikleri bakımından hem de Türk edebiyatının akışını etkileyecek/belirleyecek biçimde özgün bir yaklaşım gösterir. Gelenek, onun şiirinin temel dayanaklarından birisini oluşturur. Bir şiirinde “Gülle başla şiire atalara uyarak” (*Gündoğmadan*, İstanbul 2000, s. 435) diyen Karakoç geleneğin, sanatın öz ilkelerinin derinlerde sürmesi ve zamana hükmetmesi anlamına geldiğini; her yeni sanatçının onunla hesaplaşmak, boy ölçüşmek, özgürlüğünü kazanmak için onun karşısında sınava girmek zorunda olduğunu düşünmektedir. Buna karşılık geleneğe saygı ve sevginin kof bir atalarla böbürlenme; onların ilahlaştırılması, eleştirilmemesi, tartışılmaması olarak algılanmasına da karşı çıkar. Gelenek sürekli yeniden değerlendirilen ve bundan beslenilmesi gereken bir yapıdır.

Yukarıdan beri ele aldığımız sanat görüşlerinde şairin geniş bir görüş açısından konulara yaklaştığı dikkati çekiyor. Ele aldığı konuların tamamını bir uygarlık perspektifi içerisine yerleştirdiği sanat anlayışı, mutlak hakikat kavramı etrafında odaklanır. Bu bağlamda metafizik eğilim onun sanat görüşünün eksenini oluşturmaktadır. Sanatın oluşumu, gelenekle ilişkiler gibi konulara tutarlı ve çerçevesi tamamlanmış yaklaşımlar sunar. Onun yaklaşımlarının temelini bir uygarlık anlayışı farkının oluşturduğu anlaşılıyor. Görüşlerinde başta Kierkegaard gibi Hristiyan varoluşçu düşünürlerle ilişkilendirilebilecek noktalar bulunmakla birlikte, genel olarak Batı sanat-estetik anlayışlarına cevaplar verir gibidir. Bütün bu görüşleriyle, şiirinde olduğu gibi onu besleyen teorik planda da Sezai Karakoç, Türk edebiyatının kurucu ve yol gösterici isimlerinden birisi olarak anılmaya değer.